HADİSİN KISIMLARI

Bu sayfa Hikmet Yayınları Arasında çıkan A. Muhtar BÜYÜKÇINAR - Ahmed ARPA - Durak PUSMAZ ve Abdullah YÜCEL' in Tercümesini yaptığı İMAM HAFIZ EL-MÜNZİRÎ 'nin TERGİB ve TERHİB (Hadislerle İslam) Adlı Eserinden İktibas yapılarak hazırlanmıştır.

1 - Sahih hadis

Sahih hadis :
Adalet ve zabt şartlarını haiz ravilerin, Hz. Peygamber (s.a.v.) 'e kadar uzanan muttasıl bir isnadla rivayet ettikleri, şaz ve illetten salim hadislerdir.
Bir hadis sahihtir denildiği zaman onun maktu olmadığı, yani senedinin muttasıl olduğu anlaşılır. Sahih değil denilince de senedi sahih değildir, manası anlaşılır. Muhtar olan, hiçbir isnad hakkında genel olarak "bu en sahih isnaddır" diye kesin konuşulamaz, denilmiştir. Diğer taraftan en sahih isnad, Zuhri 'nin Salim 'den.
Salim' in babasından yaptığı rivayettir. denilmiştir, İbn Sîrîn Ubeyde 'den Ubeyde Ali' den, şeklindeki senedinde en sahih sened olduğu söylenmiştir. A'meş, İbrahim' den O Alkame' den, Alkame İbn Mes'ud 'dan veya Ali, Hasan 'dan Hasan da babasından, babası Ali 'den veya Malik, Nafi 'den Nafi, îbn Ömer 'den diye yapılan isnadların da en sahih isnad oldukları söylenmiştir. Son isnada dayanarak Şafii, Malik 'den; Malik, Nafi 'den; Nafî', İbn Ömer 'den (r.a.) şeklindeki isnad da en sahih isnad olarak gösterilmiştir.

Sahih Kitaplar:
İlk tasnif edilen sahih kitap Sahih-i Buharı sonra Müslim'dir. Bu iki kitap Kur'an-ı Kerim' den sonra en sahih kitaplardır. Bu iki kitabın en sahih ve faydalı olanı Buharı 'dir. Müslim 'in, hadisin senetlerini bir yerde toplamakla diğerleri arasında özel bir yeri vardır. Sünen-i Ebû Davud, Tirmizî ve Nesâi de dahil bu beş kitap usûl bakımından birdir. Aralarında çok az fark vardır. Buhari' de mükerrerler dahil yedi bin iki yüz yetmiş beş hadis vardır. Mükerrerleri çıkarsak dört bin hadis olur. Mükerrerler dışında Müslim 'de de dört bin hadis vardır. Öteki sahih hadisler Ebu Davud, Tirmizî, Nesâi, İbn Hüzeyme, Darekutni. Hâkim, Beyhakî ve diğer itimat edilir sünenlerden sahih olduğu beyan edilen hadislerdir.
Buharı ve Müslim 'den hadis rivayet eden kitaplar, lafızların uymasına önem vermemişlerdir. Bu kitaplarda lafız ve manada ayrılıklar vardır. "Buhari ve Müslim rivayet etti" diyen Beyhaki, Bagavi ve benzerlerinin kitaplarına aldıkları hadisler böyledir. Bir kısmında mana değişikliği vardır.

Sahih Hadislerin Kısımları

En sahih hadisler: Buhari ve Müslim' in ittifak ettiği hadislerdir. Bundan sonra sırası ile Buhari 'nin yalnız başına rivayet ettiği hadisler, Müslim' in tek başına rivayet ettiği hadisler, Buhari ve Müslim rivayet etmedikleri halde şartlarına uyan hadisler, yalnız Buhari ' nin şartına uyan hadisler, yalnız Müslim' in şartına uyan hadisler, bunlar dışındaki kişilerce sahih kabul edilen hadislerdir. Hadisçiler "sahih, müttefekun aleyh veya müttefekun âlâ sıhhatihî" dedikleri zaman Buhari ve Müslim'in ittifak ettikleri hadisleri kastederler.

2 - Hasen hadis:
Hattabî der ki: Tahric edeni belli, ricali şöhret kazanan haberlerdir. Genel olarak hadisler bu şekildedir. Ekseri alimler bunu kabul ederler. Bütün fakihler bu hadisi kullanır. "Bu hadis, hasen, sahihtir" denildiği zaman hadisin iki senedi olduğunu, biri sahih, diğeri hasen olmasını gerektirdiğini anlamak lazımdır.

3 - Zayıf hadis:
Sahih veya hasen hadisin sıfatını bir arada bulundurmayan hadislerdir. Bunlara mevzu veya şaz da denilmiştir.

4 - Müsned hadis:
Hatîb el - Bağdadî der ki:Senedi başından sonuna kadar muttasıl olan hadistir. Ekseriya bu ifade Resulullah (s.a.v.)'dan gelen hadislerde kullanılır. Başka hadislerde kullanılmaz.

5 - Muttasıl hadis:
Buna mevsûl hadis de denir. Senedi muttasıl olan hadisedir. Merfû veya birine mevkuf olabilir.

6 - Merfû hadis:
Özellikle Hz. Peygamber (s.a.v.)'e nisbet edilen hadistir. Mutlak olarak söylendiği zaman başkası anlaşılmaz. Muttasıl veya münkatı olabilir.

7 - Mevkuf hadis:
Sahabeden rivayet edilen söz, fiil ve benzeri şeylerdir. Muttasıl veya münkatı' olabilir, Mukayyed olarak sahabe dışındaki küslerde de kullanılır. Mesela "falan onu falancaya mevkuf yaptı" denilir.

8 - Maktu' hadis:
Senedi Tabiine dayanan ve onların söz. fiil ve takrirleriyle ilgili hadislerdir. Şafiî, sonra da Taberani bu sözü münkatı' anlamında kullanmışlardır.

9 - Mürsel hadis:
Tâbiin' in Haz. Peygamber (s.a.v)' den rivayet ettikleri söz ve fiillerdir. Mürsel hadis, hadisçilerin çoğunluğuna, Şafiî' ye, fakihlerin ekserisine ve usûlcülere göre zayıf hadis sayılır. Bir grup alimle İmam Malik ve İmam Ebu Hanife mürsel hadisi sahih hadis kabul etmişlerdir. "Şahabı mürselinin sahih olduğuna hükme-dilmiştir- denildi.

10 - Münkatı' hadis:
Senedi muttasıl olmayan hadistir. Kopukluk ne şekilde olursa ol sun durum değişmez. Genellikle Tâbii'den aşağıda olan ravilerin sahabeden yaptıkları rivayetlere kullanılır. Mesela Malik 'in (Nafî' i atlayarak) İbn Ömer 'den rivayeti gibi, Münkatı hadis şöyle de tarif edilmiştir: Tâbii' den önce isnadında bir ravisi düşen veya müphem bir ravi zikredilen hadistir.

11 - Mu'dal hadis:
Senedinden iki ve daha fazla ravi düşen hadistir. Buna münkatı hadis de denir. Fakihler mürsel hadis derler. Şöyle de tarif edilmiştir. Ravinin "bana ulaştı" diyerek ifade ettiği hadistir. Mesela, Malik der ki: Bana Ebu Hüreyre 'den ulaştığına göre Resulullah (s.a.v.) "Yedirip giydirilmesi kölenin hakkıdır" buyurdu. İşte bu hadis mu' daldır.
Mu'an'an isnat diye, falan falandan rivayet ettiği şeklindeki isnatlara denir .Bunun mürsel olduğu söylendiği gibi müdelles olmaması ve ravilerin biri biriyle karşılaşmaları mümkün olması şartıyla muttasıl olduğu da söylenmiştir.
İki ravinin karşılaşmış olmalarının, uzunca görüşmelerinin biri ötekinden rivayet ettiğinin bilinmesinin şart koşulması ihtilaflıdır. Hadisçilerden bazıları bunların hiç birini şart koşmamıştır. Bu, Müslim b. el-Haccac' ın görüşü olup burada icma olduğunu iddia etmiştir. Bazı hadisçiler de yalnız karşılaşmayı şart koşmuşlar dır. Bu sözü Buharî, İbn Medînî ve Muhakkikîn söylemişlerdir. Bir kısım hadisçiler de uzunca sohbet etmelerini, bazıları da birinin ötekinden rivayet ettiğinin bilinmesini şart koşmuşlardır.

12 - Tedlis : Tedlis iki kısımdır:

1 - İsnaddaki tedlis : Bir ravinin aynı asırda yaşadığı bir kişiden işitmediği bir hadisi işitmiş gibi rivayet etmesidir. Falan şöyle dedi veya falandan şöyle rivayet etti gibi ifadeler kullanır. Bazen şeyhini değil de hadisi güzelleştirmek amacıyla zayıf veya küçük olduğu için başka bir raviyi düşürür, bu da tedlistir.
2 - Şeyhlerdeki tedlis: Ravinin şeyhine bilinmeyen bir isim veya künye yahut nesep, veya bir sıfat vermesidir. Şeyhine bilinmeyen bir isim vermek cidden çirkindir. Bu şekilde tanınan bir ravi cerh edilmiş olur. Rivayeti de kabul edilmez. Şeyhine bilinmeyen bir lakap takmak birinciden daha az çirkindir. Bunu ravi bildiği tariki kuvvetlendirmek için yapar.

13 - Şaz hadis:
Sika bir ravinin, öteki sika ravilere muhalif olarak rivayet ettiği hadistir. Yoksa başkasının rivayet etmediği hadisi rivayet etmesi değildir. Bu tarif, Şafii ve Hicaz alimlerinden bir' topluluk tarafından yapılmıştır.
Halîlî derki: Hadis hafızlarının tarifleri şöyledir . Şaz hadis .sadece bir isnadı olan hadistir. Bu hadisi sika veya sika olmayan bir ravi yalnız başına rivayet etmiş olabilir. "Sika" olmayan ravinin rivayet ettiği hadis kabul edilmez. "Sika" ravinin rivayet ettiği şaz hadiste de tavakkuf edilir. Delil olarak gösterilmez.

14 - Münker hadisin bilinmesi:
Hafız Berdîci der ki: Münker hadis, metni ravilerinden başka biri tarafından bilinmeyen ferd hadistir.

15 - İtibar, Mutâbîat ve Şevahid :
Mesela Hammad Eyyûb 'dan Eyyûb İbn Sîrîn 'den, îbn Şirin Ebu Hüreyre 'den, Ebu Hüreyre Hz. Peygamber (s.a.v.) 'den, şeklinde rivayet edilen hadisin mutabii yoksa buna itibar denir. Mutabaat ise, Eyyûb 'dan Hammad' ın dışında bir ravinin rivayet etmesidir. Buna Mutâbaat-ı tam denir. Veya İbn Sîrîn 'den Eyyûb 'dan başkasının veya Ebu Hüreyre 'den İbn Sîrîn' den başka bir ravinin veya Hz. Peygamber (s.a.v.) 'den Ebu Hüreyre 'den başka bir ravinin daha rivayet etmesidir. Şahid ise, aynı manada başka bir hadisin rivayet edilmesidir.

16 - Sika ravilerin ziyadeleri ve hükmü:
Cumhura göre bu ziyadeler genellikle kabul edilir. Şayet noksan olarak rivayet edenin dışında başka ravi de bu ziyadeyi yapmışsa kabul edilir. Bir defa hadisi noksan olarak rivayet eden ravinin yaptığı ziyadeler kabul edilmez de denilmiştir.

17 - Ferd hadisler Ferd hadisler iki kısımdır:
a) Bütün ravileri tek olan hadis.
b) Bir cihete nisbetle ferd. Mesela, Mekke 'liler veya falanca bunu tek başına rivayet etti gibi.

18 - Muallel hadis :
İllet, bir hadisde, zahirde görünmeyen ancak derin bilgiye sahip ehil kişilerin anlayabileceği hadisin sıhhatine zarar veren kapalı bir sebebin bulunmasıdır. Böyle hadislere muallel denir.

19 - Muzdarib hadis:
Birbirine yakın, muhtelif şekillerde münferit olarak rivayet edilen hadistir.

20 - Müdrec hadis:

Müdrec hadis üç kısma ayrılır :
1 - Ravi, Resul-i Ekrem (s.a.v.)'in sözünden sonra kendinin veya başkasının sözünü zikreder. Ondan sonra ona bitişik olarak hadisin kalan bölümünü rivayet eder. Böylelikle bu ilaveler hadise dahil zannedilir.
2 - Bir ravi iki senetle iki metne sahip olup bu iki metni senetlerden biriyle rivayet etmesidir.
3 - Ravi' nin, isnadında veya metninde ihtilaf eden bir cemaatten duyduğu bir hadisi onlardan ittifakla rivayet etmesidir.
Böyle rivayetlerde bulunmak haramdır.

21 - Mevzu hadis:
Yalan söyleyerek uydurulan hadistir. Zayıf hadisten daha aşağıdır. Çünkü zayıf hadisin sahih olması ihtimali vardır. Mevzu hadis de böyle bir ihtimal mevcut değildir.
Bile bile uydurulmuş hadisi rivayet etmek, manası ne olursa olsun, haramdır. Ancak mevzu olduğunu belirtmek için rivayet edilebilir. Bir hadisin mevzu olduğu, uyduranın itirafı ile veya ikrar anlamına gelen bir şeyle ve hadisin mana ve lafzında bir bozukluk (rekaket) olmasıyla anlaşılır.

22 - Maklub hadis:
Kalb, raviyi değiştirmektir. Mesela Salim 'den rivayet edilen meşhur bir hadisi ra' beti artırmak için Rafi 'den rivayet etmek gibi. Böyle hadislere maklub hadis denir.

23 - Bir ravinin rivayetinin kabul edilebilmesi için " adl " ve " zabt " sıfatlarını haiz olması gerekir.
Bu sıfatlara sahip olmak Müslüman, âkil, baliğ, fısk sebeplerinden uzak, mürüvveti tam, uyanık, ezberinden rivayet ediyorsa hafız, kitaptan rivayet ederse zaptını yapmış, mana rivayet ederse onu ne şekilde ifade edeceği bilgisine sahip olmakla olur.
Bid' atıyle küfre giren kişinin rivayet ettiği hadis alınmaz. Hadis rivayet etmesine mukabil ücret alan bir ravinin rivayeti İmam Ahmed, İshak ve Ebu Hatim 'e göre kabul edilmez. Hadis dinlemek ve dinletmek de gaflet etmekle tanınan kişilerin de rivayeti kabul edilmez. Bir ravinin adil olduğu, sika, mutkin sebt, hüccet, adi, hafız, sadık veya mahalkihu's-Sıdk gibi lafızlarla ifade edilir.

24 - Hadis dinleme, tahammül ve zabt şekilleri:

HADİS ELDE ETMENİN YOLLARI

İcazet:
1 - Şeyhin belli bir kişiye belli bir şeyi rivayet etmesine izin vermesi. Şeyhin talebesine; "Sana Buharî' yi rivayet etmene izin verdim veya fihristimin kapsadığı şeyleri rivayet etmen için sana icazet verdim" demesi gibi.
2 - Şeyhin muayyen olan bir kişiye muayyen olmayan şeyleri rivayet etmesine izin vermesi. Mesela şeyhin talebesine "Sana duyduklarımı rivayet etmene icazet verdim" demesi gibi. Cumhur bu rivayeti caiz görmüş ve bununla amel etmenin vacib olduğunu söylemişlerdir.
3 - Şeyhin umum vasfını taşıyan muayyen olmayan kişilere icazet vermesidir. Şeyhin, "Müslümanlara veya herkese veya benimle aynı zamanda yaşayanlara icazet verdim" demesi gibi.
4 - Şeyhin, belli olmayan şeyleri rivayet etmeye izin vermesidir.
Mesela Şeyh "Sünen kitabını rivayet etmene izin verdim" der. Halbuki şeyhin rivayet ettiği

birçok sünen kitabı vardır. Hangisinden söz ettiği bilinmemektedir.

Münavele:
Münavele iki kısımdır:
1 - İcazet ihtiva eden münavele.
Bu anlamdaki münavele, şeyhin talebesine işittiği hadislerin asıl kitabını verir ve "bu benim işittiklerim" veya "bu benim falandan rivayetimdir. Rivayet et" veya, "benden rivayet etmene izin verdim" der. Sonra kitabı ya talebesine temelli verir, ya istinsah veya benzeri hususlar için muvakkaten verir. Yahut şeyh işittiklerini kendisin den rivayet etmesi için talebesine arz eder.
2 - İcazet ihtiva etmeyen münavele .
Bu kısımda şeyh, talebesine kısa olarak "Bu benim işittiğim ha dişlerdir" der, fakat "icazet verdim" gibi kelimeleri kullanmaz. Bu çeşit münavele ile rivayet caiz değildir.

Mükâtebe:
Mükâtebe, şeyhin uzaktaki veya yanındaki talebesine kendi yazısıyla veya emriyle işittiklerini yazmasıdır.
Mükâtebe de iki kısımdır :
1 - îcazet ihtiva eden mükâtebe
2 - İcazet ihtiva etmeyen mükâtebe
Îcazet ihtiva eden mükâtebe, şeyhin talebesine "Sana, senin için yazdıklarımı rivayet etmene izin verdim" demesidir. Bu çeşit mükâtebe sıhhat ve kuvvet bakımından icazet ihtiva eden münaveleye benzer. Îcazet ihtiva etmeyen mükâtebe yi rivayet etme hususunda alimler ihtilaf etmişlerdir.
Şeyh talebeye kısa olarak "bu hadis veya bu kitap benim semaımdır" diye bildirirse, hadisçiler talebenin bunu rivayet etmesini caiz görmüşlerdir.

Vasiyet:
Vasiyet, şeyhin ölümü esnasında veya yolculuğa çıkarken rivayet ettiği bir kitabı, bir kimseye vasiyet etmesidir. Doğru olan görüşe göre bu kitabı şeyhten rivayet caiz değildir.

Vicade:
Vicade, bir kimsenin, ravisinin el yazısı ile bazı hadisler bulmasıdır. Bulan kişi, bu hadisleri rivayet edemez. Sadece "falancanın el yazısı ile" veya "kendi hattıyla kitabında buldum" veya "okudum, falan bize nakletti" der, hadisin senedini ve metnini verir.

25 - Hadis yazmak ve zabt etmek.
26 - Hadisin ne şekilde rivayet edileceği.
27 - Muhaddisin âdabı.
Hadis ilmi şerefli bir ilimdir. Bu ilimle uğraşan kimsenin ahlâk ve âdetinin güzel olması gerekir. Hadis ilmi âhiret ilimlerindendir. Bu ilimden mahrum olan büyük hayırdan mahrum olmuştur. Kime bu ilim verilmiş ise büyük fazilete ermiş olur. Böyle olunca, bu ilimle meşgul olan düzgün niyetli olmalı ve kalbini dünyevî gaye ve maksatlardan temizlemelidir. Muhaddisin hangi yaşta hadis rivayet etmemesi gerektiği konusunda ihtilaf edilmişse de doğrusu, hangi yaşta olursa olsun bildiği hadise ihtiyaç duyulduğu zaman rivayet ettiği hadisi dinlemek için yanına gitmek gerekir. İhtiyarlık bunaklık ve körlük gibi sebeplerle bir karışıklığın meydana gelmesinden korkarsa hadis rivayet etmemesi daha uygundur. Bu konu insanların durumuna göre değişiklik gösterir.

Muhaddisin, yaş, ilim veya başka yönlerden kendisinden daha üstün bir kişinin huzurunda hadis

rivayet etmemesi daha iyidir, "bir memlekette kendisinden daha üstün biri varsa onun hadis rivayet etmesi mekruh olur" diyenler de vardır. Kendisinden daha üstün bir kişinin yanında bildiği şeyi söylememesi istenirse, söylemesi uygun olur. Zira din nasihatten ibarettir. Ravi, bir kişinin niyeti doğru değil diye ondan hadis rivayet etmemezlik yapmamalı, belki de niyeti doğrudur. Bol ecir ve sevap almak için hadisi yaymakta hırslı olmalıdır.

Hadisçinin hadis rivayet edeceği toplantılara katılması istenirse güzelce temizlenmesi, koku sürünmesi, sakalını taraması ve ağırbaşlı olarak oturması müstehabtır. Bir kişi yüksek sesle konuşursa ona münasip bir şekilde engel olur. Yüzünü toplantıya katılanların hepsine çevirir, önce sesi güzel birisi Kur'an-ı Kerim okur. Sonra toplantıya Allah-u Taâlâ' ya hamd ederek, Resulullah (s.a.v.) 'a salavat getirerek ve duruma göre dua ederek açar ve kapar. Hadisi serdederken karışıklığa meydan vermez, herkesin anlayabileceği bir yol takip eder. Hadisçi, hadis yazdırmak için de bir meclis düzenler. Yazanlar çok olduğu zaman kendisine dikkatli bir "müstemlî" yardımcı tayin eder. Bu kişi yüksek bir yerde duymayanlara hadisemin sözlerini tebliğ eder. Toplantıya katılanları susturur, önce güzel sesli biri tarafından biraz Kur an-ı Kerim okunur. Sonra besmele çeker, Allah Taâlâ' ya hamd eder, Resulullah (s.a.v.)'a salat ve selam getirir ve bütün dikkatini konuya verir. Bir sahabenin adını söylerse "raziyellâhü anh" sahabi çocuğu ismi söylendiğinde "radiyallâhu anhüma" der. Rivayet ederken selefin yaptığı gibi şeyhinden layık olduğu şekilde sitayişle bahseder.

28 - Hadis talebesinin şahsiyeti:
Hadis talebesi niyetini düzeltmeli, hadis talep ederken ihlâslı olmalı ve bunu dünyevî gaye ve maksatlara alet etmekten sakınmalıdır. Allah -Taâlâ' dan muvaffakiyet, doğruluk ve kolaylık dilemelidir. Güzel ahlâk ve âdâb kurallarına riayet etmeli, sonra senet, ilim, şöhret, din ve benzeri hususlarda ülkesinin en ileri gelen şeyhlerinden dinleyerek hadis tahsil etmek hususunda bütün gücünü sarf etmelidir. Onlardan hadis dinledikten sonra meşhur hafızların âdetince hareket etmeli ve dinlediği ibadet ve âdaba dair hadisleri rivayet etmelidir. Zira bu, hadisin zekâtı, hıfzetmesinin hikmetidir.
Şeyhine ve ondan hadis dinleyenlere hürmet etmelidir. Zira bu şekilde davranmak hadis ilmini yüceltmeye ve ondan faydalanmaya sebep olur. Şeyhini memnun etmeye çalışmalı, onu gücendirmemeye itina göstermelidir, işlerinde ve uğraşları hakkında onun fikrini sormalı, ondan bir hadis işitirse onu başkasına da öğretmelidir. Çünkü işittiği hadisi gizlemek iyi değildir. Bu hataya cahil talebeler düşerler. Hadis, başkasına anlatmakla veya yaymakla bereketlenir ve ne malaşır. Soy, yaş veya benzeri hususlarda kendisinden daha aşağı olan kimselerden ilim almak ve hadis tahsil etmeye çalışmasına, utanma ve kibir engel teşkil etmemelidir. Şeyhinin cefasına katlanmalı, önemli şeylere itina göstermeli, sadece şeyhlerin isimlerini çok göstereceğim diye vaktini zayi etmemelidir. Anladıkları hadislerin sıhhatini, zayıflığını, hükmünü, manalarını lügatını, irâbını, ravilerinin isimlerini inceleyerek hıfz ve kitabet yönünden bir müşkül varsa o müşkülü halletmeye itina göstererek ve sahih hadis kitaplarına müracaat ederek öğrenmelidir.

29 - Âli ve Nazil İsnad :
1 - Bu isnadların en üstünü, sahih ve güzel bir senetle Resulullah (s.a.v) 'a en yakın olanıdır.
2 - Daha sonra hadis imamlarından birine en yakın olanı gelir. Ondan sonra Resulullah (s.a.v.)'a kadar aradaki ravilerin çokluğu önemli değildir.
3 - Daha sonra beş kitaptan veya bunların dışında güvenilir kitaplardan birinin rivayetine nisbetle ravisi az olmak suretiyle Resulullah (s.a.v.)'a daha yakın olan isnadlar gelir.

30 - Meşhur hadis :

Meşhur hadis, ilmen doğru olarak kabul etmek zorunda kaldığımız bir topluluğun kendileri gibi kişilerden rivayet ettikleri hadistir.
Bu da iki kısımdır.
1 - Sahih ve sahih olmayan hadisler.
2 - Özellikle hadisçiler arasında ve bunlarla diğerleri arasında meşhur olan hadis. Fıkıh ve usûlü fıkıhta bilinen mütevatir hadis bu kısma girer. Bunu muhaddisler zikretmezler.

31 - Garib ve aziz hadis:
Garib hadis, rivayetinde veya metin veya senedindeki bir ziya delik, bir kişi tarafından rivayet edilen hadistir. Mesela Zuhri ve ben zeri hadisi toplanan kişilerden yalnız başına bir adam hadis rivayet ederse bu hadise garib hadis denir. Şayet yalnız iki veya üç kişi rivayet ederse o hadise aziz adı verilir. Eğer bir topluluk rivayet etmişse meşhur diye adlandırılır.
Hadisin metninde az kullanıldığı için kapalı ve zor anlaşılan bir lafız varsa buna da Garibü'l-hadis tabir edilir.

32 - Müselsel hadis:
îsnadındaki ravilerin, bazen ravilerin, bazen de rivayetin sıfat ve hallerini aynen devam ettirerek naklettikleri hadise müselsel hadis denir. Ravilerin sıfatlarından maksat onların söz ve fiilleridir. Bunun, başka birçok çeşitleri de vardır. Mesela ellerin parmaklarını birbirine çatmak ve onları saymak, baştan sona bütün ravilerce aynen devam ettirilmiştir. Ravilerin isimleri, sıfatları ve soylarında ittifak edilmesi de ravilerin sıfatlarındandır. Mesela "rivayet etmiş olduğumuz hadislerin bütün ravileri Şam 'lı dırlar" demek gibi. Fukahanın müselselleri de bu gruba girer. Rivayetin sıfatlarına gelince "semi'tu" veya "Ahberana" şeklinde rivayet edilmesidir.

33 - Nasih ve Mensuh hadisler:
Nesih, Şâri' nin önceki hadisin hükmünü, sonraki hadisin hükmü ile kaldırması demektir. Nesih, bazen Resulullah' in (s.a.v.) açık olarak beyan etmesiyle bilinir. Mesela Hz. Peygamber' in: (s.a.v.) "Ben size kabirleri ziyaret etmeyi yasaklamıştım. Bundan böyle ziyaret edebilirsiniz" buyurması gibi. Bazen nesih sahabi sözüyle bilinir. Sahabe 'nin: "Resulullah (s.a.v.)'in iki şekildeki tatbikatının sonuncusu ateşte pişirilmiş bir şeyin yenmesinden dolayı abdest bozulmaz" demeleri gibi .
Bazen nesih, birbirine zıt iki hadisin vürut tarihlerinin bilinmesi ile de anlaşılır. Bu takdirde önce varit olan hadis sonra varit olan hadisle nesh edilmiş olur.
Bazen de nesih icmaın delaletiyle bilinir. Ancak icma neshetmez, nesih de edilmez. Fakat hangi hadisin nesh ettiğine delalet eder. Mesela Resulullah: (s.av.) "Şarap içen kişi dördüncüsünde öldürülür" buyurmuştur. Ancak bu hüküm icma ile tatbik edilmemiştir.

34 - Muhtelefü'l-Hadis ve Hükmü:
îki hadisin zahiri olarak birbirine zıt manalarda vüruduna muhtelefü'l-Hadis denir. Bu iki hadisin araları birleştirilerek müşkül halledilir. Aralarını birleştirmek mümkün olmazsa ikisinden biri tercih edilir. Bu işi, hadis ve fıkıh ilimlerini toplayan imamlarla, manaların inceliklerine vakıf olan usûlcüler hakkıyla yapabilirler.

35 - Sahabe:
"Resulullah (s.a.v.)'ı gören bütün Müslümanlar sahabedir" denilmiştir.
Usûlcüler tarafından da sahabe "Rasulullah (s.a.v.) 'a itaat etmek şartı ile onun meclislerine uzun müddet devam eden kişidir" denilmiştir. Sahabelerin hepsi de adalet sıfatını haizdirler.

Ebu Zur' a er-Râzî der ki:
Resulullah (s.a.v.) vefat ettiği zaman geride kendisinden hadis dinleyen ve rivayet eden yüz on dört bin sahabi bırakmıştır. Sahabelerin en faziletlisi E b u Bekir efendimizdir. Sonra sırasıyla Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali gelir. Onlardan sonra diğer Aşere-i mübeşşere sonra Bedir savaşına katılanlar, sonra U h u d savaşma katılanlar sonra Hudeybiye müsalahasında Bey'atü'r-Rıdvan'a iştirak edenler sonra ensardan her iki Akabe bey'atına katılanlarla ilk Müslümanlar gelirler.

36 - Tabiî:
Bir sahabe ile sohbet eden kişiye tabiî denir.
"Bir sahabe ile görüşen kimseye tabiî denir" diye de tarif edilmiştir.
Hâkim der ki:
Tabiîler on beş tabakadır, ilk tabaka Aşere-i Mübeşşere'ye yetişenlerdir. Mesela Kays b. Ebi Hâzim ve diğerleri. Bunlardan sonra Hz. Peygamber (s.a.v.) hayatta iken doğan sahabe çocukları gelir. Muhadramlar da Tabiilerden sayılır. Muhadram diye adlandırılan kişiler hem cahiliye çağında hem de Hz. Peygamber (s.a.v.) zamanında yaşayıp Hz. Peygamber (s,a.v.)'i görmeyen ve ondan sonra Müslüman olanlardır. İbn Müseyyeb, Kasım b. Muhammed, Urve, Hârice b. Zeyd, Ebu Seleme b. Abdurrahman, Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe ve Süleyman b. Yesar bu yedi zat tabiîlerin ileri gelen fakihleridirler.
İmam Ahmed bin Hanbel 'den "Tabiilerin en faziletlisi îbn Müseyyeb 'dir" dediği rivayet edilmiştir. Buna Alkame ve Esved 'in de eklenmesi gerekir, denilmiştir.
İbn Ebî Davud "Tabiî kadınların ileri gelenleri Sîrîn kızı Fatma ve Abdurrahman kızı Amre 'dir. Üramû'd - Derdâ bunlardan sonra gelir" demiştir. Ebu Abdullah b. el-Hafif der ki.- Medine 'liler, "Tâbiîlerin en faziletlisi İbn Müseyyeb' dir", Kûfeliler. "Üvey s' dir", Basra' lılar "Hasan Basrî' dir" demişlerdir.
İmam Ahmed bin Hanbel: "Tabiilerin en faziletlisi Kays, Ebu Osman ve Alkame 'dir" demiştir.

37 - Bazı önemli zatların yaş ve Ölüm tarihlerine ait bilgiler:
Resulullah (s.a.v.), onun iki arkadaşı Ebu Bekir ve Ömer (r.a.) sahih rivayetlere göre 63 sene yaşadılar. Rasulullah (s.a.v.) hicretin on birinci senesinin Rebiü' l-Evvel ayının on ikinci pazartesi günü kuşluk vaktinde vefat etmiştir. Hz. Ebu Bekir ise, hicretin on üçüncü senesinin Cemâdiye'l-Ulâ ayında hayata gözlerini kapamıştır. Hz. Ömer, hicretin yirmi üçüncü senesinin Zilhicce ayında şehit olmuştur. Hz. Osman 82 yaşında iken (diğer bir rivayete göre de 90 yaşında) hicretin otuz beşinci senesinde şehit edilmiştir. Hz. Ali 63 (bazı rivayetlere göre 64 ve 65) yaşında iken, hicretin kırkıncı senesinin Ramazan ayında şehit edilmiştir. Talha ve Zübeyr hicretin otuz altıncı senesinin Cemadiye'l-Ûlâ ayında vefat etmişlerdir.
Hâkim bunların 64 sene yaşadıklarını söylemiştir. Sa'd bin Ebî Vakkas 73 yaşında iken hicretin elli birinci senesinde vefat etmiştir. Abdurrahman bin Avf, 75 yaşında iken hicretin otuz ikinci senesinde vefat etmiştir. Ebu Ubeyde 58 yaşında hicretin on sekizinci senesinde vefat etmiştir. Hâkim bin Hizam ve Hasan bin Sabit bin El-Münzir bin Haram (hepsinden Allah Taâlâ razı olsun) ömürlerinin 60 senesini cahiliye devirlerinde, 60 senesini Müslüman olarak geçiren sahabelerdir. Hicri elli dört senesinde Medine 'de ölmüşlerdir. Süfyan-ı Sevrî efendimiz hicrî doksan yedi senesinde doğmuş ve yüz altmış senesinde ölmüştür.

İMAM BUHARÎ (H. 194-256)

Künyesi Ebu Abdullah'tır. Tam ismi Berderiye oğlu, Mugîre oğlu, İbrahim oğlu, İsmail oğlu, Muhammed 'dir. Buhara' lı dır. Ca'f kabilesindendir. Hadis alimidir. Şan ve şöhreti her yere

yayıldı. Adı her yerde duyuldu. Hz. Peygamber (s.a.v.) 'in bereketine nail olmuştu, hicrî 194 senesinde şevvalin 13 cuma günü veya gecesi Buhara 'da doğdu. Hicrî 256 senesi cumartesi Ramazan bayramı gecesinde vefat etti. Yetim olarak büyüdü. Kur'an-ı ezberledi. Arapça'yı çok çabuk öğrendi. Bu dilin inceliklerine vakıftı ve güzel konuşurdu. Daha dokuz yaşındayken hadis tahsiline başladı. Allah, onu Hz. Muhammed (s.a.v.)'in nurlarıyla aydınlatmayı, ilahî rahmetlerle gölgelendirmeyi ve yüce peygamber (s.a.v.)'e ait hikmetlerle beslenmesini irade buyurmuş olmalı ki, daha buluğ çağına gelmeden on binlerce hadis ezberleyebilmiştir.
Hac farizasını yerine getirmek için hicrî 210 senesinde Buharî, annesi ve kardeşiyle birlikte Mekke' ye gitmiştir. Hac farizasından sonra annesi ve kardeşi dönmüşler, o hadis bilgisini derinleştirmek için Mekke'de kalmıştır. Şark ülkelerinin ekserisini gezmiş, oralardaki bilginlerden hadis rivayet etmiş ve fakihlerinden fıkıh öğrenmiştir.

Zühd ve Takvası :
Buhari, azimli, özü sözü doğru, büyük bir kişiydi. Allah-u Taâlâ' dan çok korkuyordu. Rivayete göre namaz kılarken onu on altı arı sokmuş, buna rağmen namazını kesmemiştir. Namazı tamamladıktan sonra yanındakine sırtını açmış, sırtında öldürücü arı tarafından sokulmuş birçok yara görülmüştür. Bağışlanmasını ister ve gerçeği araştırırdı. Mevlasından doğruyu ilham etmesini, kendisine yönelip kulluk vazifesini yerine getirmeyi ve yaptığı ibadetlerin kabulü için yalvarırdı.

Eseri:
Buharı, "el-Camiu's-Sahih adlı kitabını on altı senede yazmıştır. Bu kitaba altı yüz bin hadisten seçtiği dokuz bin hadis almıştır. Bunlar içerisinde değişik şekillerde altı bin hadis tekrarlanmıştır. Alimler, hadis konusunda en sahih kitabın bu kitap olduğunda birleşmişlerdir.

Ölümü:
Îmam Buhari, Kur'an mahluk mudur, değil midir? Diye münakaşa edildiği bir devirde yaşamıştır. Kendisine de bu konu sorulmuş, bu fitne karşısında sarsılmadan imanını muhafaza etmiş. Hâkim' in şiddet ve ilhadından korkmadan, Kur'an' ın mahluk olmayıp kadim olduğuna, çünkü Kur'an Allah Taâlâ' nın sıfatlarından bir sıfat olduğundan kadim olması gerektiğine fetva vermiştir. Bu fetva üzerine Buhara 'dan sürgün edilmiş, zorla memleketinden çıkarılmıştır. Semerkant' a üç fersah uzaklıkta bir köyde hicrî 256 senesinde hakkın rahmetine kavuşmuştur. Defnedildiği zaman kabrinden misk den daha güzel bir koku yayılmış ve bu koku gün-lerce devam etmiştir. Bu hadise o muhitte yaşayan bütün insanlar arasında yayılmıştır.
Buharı, her gün iki badem yerdi. Annesi duası makbul bir hanımdı. Buharı çocukluğunda gözlerini kaybetmişti. Annesi rüyasında Halil İbrahim (a.s.)'i gömüştü. İbrahim (a.s.) kendisine "oğluna yapmış olduğun çok duadan dolayı Allah oğluna gözlerini geri verdi" dedi. Artık bundan sonra oğlu Buharî görmeye başladı. Bu hadise doğrudur. Zira o Resulullah (s.a.v.)'in hadisini araştırıp ortaya çıkarmak için samimi bir gayret sarf etmiştir.

İmamların Buhari Hakkında Görüşleri:
Hafız İbn Hüzeyme :
-Gök kubbe altında hadisi. Buhari 'denn daha iyi bilen yoktur" demiştir.

Ahmed b. Hanbel:
"Horasan 'da Muhammed b. İsmail gibisi dünyaya gelmemiştir" demiştir.
Ahzem :
"Müslim b. Haccac' ı Buhari 'nin önünde küçük bir öğrenci gibi soru sorarken gördüm" demiştir.

Ebu Mus'ab da:
"Bizce Muhammed b. İsmail, Ahmed b. Han b el '-den fakih ve daha basiretlidir" demiştir.
Ebu Ömer el-Haffaf:
"Bize emsalini görmediğim temiz, muttaki ve alim bir zat Muhammed bin İsmail el-Buharî hadis rivayet etmiştir. O hadisi İ s h a k, İmam Ahmed ve diğerlerinden yirmi derece daha fazla biliyordu." demiştir.

İMAM MÜSLİM (H. 206-261)

Müslim, muhaddis bir imam, allame bir araştırıcı, işinde ve sözünde Resulullah (s.a.v.)'in izinde giden bir zattı. İlim ve hadis rivayeti açısından önde gelirdi. Künyesi Ebu'l-Hasan, ismi, Müslim b. el-Haccac b. Müslim en-Nisaburî' dir. Hicretin 206. senesinde dünyaya gelmiştir.
İlmî Şahsiyeti: İmam Müslim "Camü's-Sahih" isimli kitabını yazarken son derece ihtiyatlı davranmış, işi sağlam yapmaya, ilim ve ma nevi mesuliyette zirveye ulaşmaya çalışmıştır.
Onun hakkında alimler:
"Güzel davranıştı, tatlı dilli, bir şeyin aslına vakıf olabilen, çok alim bir zattı. Hadisten hüküm çıkarmakta, sahihini zayıfından ayırmakta üstüne yoktu. Bu ayırmadaki üstünlüğü, onun ilmi inceliklere vakıf olduğunu ifade eder" demişlerdir.
İshak bin Mensur el-Kusec de, ona:
"Allah seni (hadislerini) Müslümanlar için var ettikçe bizler iyiliği kaybetmeyeceğiz" demiştir.
Nisaburî ise :
"Gök kubbe altında M ü s l i m 'in kitabından daha sahihi yoktur" demiştir.
Hafız b. Hacer el-Askalanî de der ki:
"Müslim, kitabı ile büyük bir üne kavuşmuş, faziletten nasibini almıştır. Bu kadarı herkese nasip olmamıştır." Zira bazı kişiler onun kitabını, Muhammed b. İsmail el-Buhari 'nin "Sahih" ine tercih etmişlerdir. Çünkü Müslim isnatları birleştirmiş, siyakı iyi ayarlamış, lafızları olduğu gibi vermeye dikkat etmiş, kesinti yapmamış ve mana olarak da rivayet etmemiştir.

İMAM EBU DAVUD (H. 202 - 275)

İsmi Süleyman b. el-Eş'as b. İshak el-Ezdi es-Sicistanî' dir. O, hadis ilminde hafız, imam ve hüccet unvanlarını haizdir, sikadır.
Muhammed b. İshak es-Saganî: "Davud (a.s.) için demir ne kadar yumuşaksa, Ebu Davud için de hadis o kadar yumuşaktır" demiştir.
Hafız Musa b. İbrahim de:
"E bu Davud dünyada hadis için, ahirette de cennet için yaratılmıştır. Ondan daha faziletlisini görmedim" demiştir.
Hâkim ise:
- "Ebu Davud, münakaşasız asrındaki hadiis alimlerinin imamıdır", demiştir.
Hicretin 202. senesi dünyaya gelmiş ve 16 şevval hicri 275 senesinde Basra 'da vefat etmiştir.

İMAM TİRMİZÎ (H. 209-279)

İmam Tirmizî, Hadis ilminde Hafız-ı Kebîr ve Hüccet sıfatlarını haizdir. Künyesi E b u İsa, tam ismi Muhammed b. İsa b. Süre et-Tirmizî' dir. Buhari ve İbn M e d i -n i 'nin talebesidir. Ezber

konusunda örnek kişiydi.
Tirmizi der ki:
"Bu kitabı tasnif ettim ve onu Hicaz, Irak ve Horasan alimlerine arz ettim beğendiler. Sünen adıyla bilinen "Cami" adlı bu kitap kimin evinde bulunursa sanki o evde Hz. Peygamber konuşuyormuş gibi olur." îmam Tirmizî Hicrî 209 senesinde doğmuş ve Hicrî 279 senesinin Recep aynın 13 de Tirmiz' de vefat etmiştir.

İMAM NESÂÎ (H. 215-303)

Nesâi, imam, Şeyhü'l-Îslam ve hafızdır. Künyesi Ebu Abdurrahman dır. ismi, Ahmed b. Şuayb bin Ali el -Horasanî, en-Nesâi el-Fadi' dir.
Darekutnî der ki:
"imam Nesâi, asrında Mısır meşayıhının en fakihi, hadis ve ravileri en iyi bilen kişiydi." Hicri 215 senesinde doğdu. Hicretin 302. senesinin zilkade ayında Mısır' ı terk etti. Hicrî 303 senesinin safer ayının 13. pazartesi günü vefat etti.

İMAM İBNİ MACE (H. 209-273)

İmam İbn Mâce büyük hafız ve müfessirdir. Künyesi E b u Abdullah, ismi Muhammed bin Yezid el-Kazvini' dir. İbn Mâce babası Yezid' in lakabıdır. Hicrî 209 senesinde doğdu. Hicri 273 senesinin Ramazan ayında vefat etti.

İMAM ET-TABERANÎ (H. 260 - 360)

Taberanî 'nin künyesi Ebu'l-Kasımdır. Tam ismi Süleyman b. Ahmed b. Eyyûb eş-Şâmî el - lahmî' dir. Taberanî İmam, Hafız ve hüccettir. Taberiyye' ye nisbet edilerek Taberani denilmiştir. Taberiyye, Ürdün'de Taberiyye gölünün kıyısında bir köydür. Hicri 260 yılında doğmuştur. 273 yılında hadis dinlemiş bin veya daha fazla şeyhten hadis rivayet etmiştir. Hicri 360 senesinin zilkade ayında vefat etmiştir.

İMAM EBU YA'LA (H. 210-307)

İmam Ebu Ya'lâ hafız ve sikadır. İsmi Ahmed b. Ali b. el-Müsenna et-Temimî 'dir. "El Müsnedü'l - Kebîr" adlı kitabı vardır. Hicretin 210. senesinde dünyaya gelmiş ve hicri 307 senesinde dünyayı terk etmiştir.

İMAM EL-BEZZAR

El - Bezzar, hafızdır. İsmi Ahmed bin Amr bin Abdulhalik el-basrî 'dir. Bezzar tohum satıcısı veya tohum yağı çıkaran kişi anlamındadır. Darekutnî:
"İmam Bezzar, sikadır ama çok hata yapmaktadır. Hafızasına çok güveniyor" demiştir.
Hicri 292 senesinde R e m I e 'de vefat etmiştir.

İMAM İBN HIBBAN

îbn Hıbban, İmam, hafız, doktor, büyük bir alim ve kadıdır. Künyesi Ebu Hatem' dir. İsmi Muhammed b. Hıbban bin Ahmed b. Hıbban el - Temimî' dir. Büst (Sicistan) lü dür.

Ebu Said el-İdris'i:
"İbn Hıbban, bir süre Semerkand kadılığında bulunmuştur. Fakih bir zattı. Hadisleri ezberlemişti. Tıp ve yıldız ilimlerini ve ilim çeşitlerini biliyordu" demiştir.
Talebesi Hâkim:
"İbn Hıbban, fıkıh, lügat, hadis ve vaaz da söz sahibiydi. Hicretin 354. senesinin Şevval ayında vefat etti" demiştir.

ÎMAM EN-NİSABURÎ (H. 321 - 405)

Nîsaburî, Üstad ve çok alim bir zattı, îlim deryası ve çok anlayışlıydı. Künyesi Ebu Abdullah 'tır. Tam ismi, Muhammed b. Abdullah b. Muhammed ed-Dabyî' dir. Nisabur' lu dur. Devrinde İbnu'1-Bey' diye tanınmaktaydı. Hadisçilerin imamı, hafız, mutkin ve büyük bir kişiydi.
Abdulgafir İsmail der ki:
"O, zamanında hadisçilerin imamı idi. Hadis ilmini bihakkın biliyordu. Hicretin 321. senesinin Rebîulevvel ayında dünyaya geldi. Hicretin 405. senesinin safer aynıda vefat etti."

İMAM ÎBN HUZEYME (H. 223-311)

İbn Huzeyme, imamlar imamıydı. Fazilet sahibiydi. İmamlar, faziletine rivayetteki sağlamlığına, mantığındaki güzelliğe ve salih ameline şahadet etmişlerdir.
Onun hakkında Z e h e b î:
"Bu imam, asrında tek kişiydi" demiştir.
Darekutnî ise:
"O, imam ve hüccetti, benzeri de yoktu" demiştir. Künyesi Ebu Bekr' dir. İsmi ise Muhammed b. İshak b. Huzeyme es - Sulemi' dir. Nisabur' lu dur. Hicretin 223. senesinde doğmuş ve hicretin 311. senesinin Zilkade ayının 12 sinde vefat etmiştir.

İMAM ÎBN EBİ'D-DÜNYA (H. 208 - 282)

İbn Ebi'd-Dünya imam ve muhaddistir. Hem alim, hem de ilmiyle amel eden bir zattı. Künyesi E b u Bekir 'dir. Tam ismi, Muhammed b. Ebi'd-Dünya 'dır. Kureyşli ve Emevi sülalesine mensuptur. Malumatı geniş güzel bir araştırıcı idi.

ÎMAM EL-BEYHAKÎ (H. 284 - 458)

B ey hak i, imam, hafız ve büyük bir alimdi. "Sünen" adi; Hz. Peygamber (s.a.v.)'in hadislerini ihtiva eden on ciltlik büyük bir kitabı vardır. Bu kitap, î m a m Ş afi i 'nin mezhebi üzere yazılmış bir eserdir.
İmam-ı Harameyn Ebü'l-Meâlî:
"Şafii onun için, o da Şafiî için bir nimettir. Zira Beyhaki yazmış olduğu eserlerle Şafiî mezhebine çok katkıda bulun muştur, demiştir. Beyhaki, bir Horasan şeyhidir. Künyesi E b u Bekir' dir. îsmi. Ahmed b. Hüseyin b. Ali el-Beyhaki 'dir. Hâkim Ebu Abdullah'ın talebesidir. Bin cüze yaklaşan birçok telif eserleri vardır.
Hicrî 384 senesinde dünyaya gelmiş ve hicrî 485 senesinin cema-diyelûlâ ayının onuncu günü hayata gözlerini kapamıştır.

İMAM EL-ESBEHANÎ (H. 457-535)

Esbehani, müctehid bir imamdır. Hadis ilminde büyük hafızdır. Şeyhü'l-İslam' dır. Künyesi Ebu'l-Kasım, ismi İsmail b. Muhammed b. el-Fadl' dır. Kureyş kabilesinin Teym kolunun Talha b. Ubeydullah sülalesine mensuptur. Esbehan' lı dır. Lakabı "Kıvamu's- Sünne" dir. Tergîb ve't-Terhib adlı kitabı vardır. Ebu Said es-Sam'ânî, selefi ve îbn Asakir' in şeyhidir.
İmam Esbehani kanaatkar ve dünya malından elini eteğini çekmiş zahit bir kişiydi. Kalbini Allah'a imanla doldurmuş ve nefsini tamahlardan uzaklaştırmıştı. Arayanların kendisini çabucak bulmaları ve öğrencilerin derhal kendisine başvurabilmeleri için itikâfa girerdi. Sultanların ve daha üstün kişilerin yanlarına gitmemek, az konuşmak, vakar ve terbiyeli olmak onun belli başlı huylarındandı. Zamanında benzeri yoktu.
Abdülcelîl b. Muhammed derki:
Bağdat imamları "İmam Ahmed 'den sonra Bağdat' a İmam İsmail 'den daha hafız ve daha faziletli bir kimse gelmemiştir" diyorlar.
İmam Esbehanî, hicrî 457 senesinde dünyaya gelmiş, hicrî 535 senesinin kurban bayramı gününde vefat etmiştir. Kısa olarak hal tercümelerinden söz edilen bu kişileri Hafız M ü n z i r i kitabının mukaddimesinde söz konusu etmiştir. Et -Tergib ve't-Terhib adlı eserindeki hadisleri de bu zatlardan nakletmiştir.

HAFIZ MÜNZÎRÎ (H. 581-656)

Hafız Münziri, Hicrî 581 senesinin Şaban ayının başlarında doğdu. İmam Ebu Kasım Abdurrahman b. Muhammed el-Kuresî el-Verrak 'dan fıkıh öğrendi. Ebu Abdullah el-Eryahî, Abdulmûcib b. Z ü h e y r Muhammed b. Said el-Me'munî, Mutahhir b. Ebî Bekir, el-Beyhaki, Rabîu'l-Yemen el-Hafız, el-Hafız e l - K e b i r Ali b. el-fadl el-Makdisi 'den hadis dinledi ve tahriç etti. Hicri 656 senesinin zilkade ayının dördünde vefat etti.
Münziri muhaddis bir imamdır. Şeyh, hafız ve mutkin bir zattır. Tam ismi, Abdulazim b. Abdulkavî b. Abdullah b. Selame b. îbn Sa'd 'dir. Büyük bir hafız, muttakî, zahid bir kişiydi. Şeyhü'l-İslam' dı. Kendisine "zekiyyüddin" denirdi. Künyesi. Ebu Muhammed el-Münzirî 'dir. önce Ş a m 'a, sonra Mısır' a yerleşmiştir.
Allah dostudur. Resulullah (s.a.v.) 'dan hadis rivayet eden muhaddis bir zattı. Hüccetti. Hayatını ilim öğrenmek ve öğretmekle Resulullah (s.a.v.)'in hadislerini şerh etmek ve tahriç ve bu hadislerin sahihini, basenini, mürsel ve zayıfını açıklamakla geçirdi. Hadis ravilerine ait bilgi vermek suretiyle dünyaya faydalı oldu. Rabbinden korkardı. İlminin semeresini almış, halis amel yapan bir zattı. Çok güzel prensipleri vardı. Allah yolunda gerektiği gibi cihad etmiştir. Birçok talebe yetiştirdi. Bizim için Hafız Münziri yegane örnek bir zattır. Duası kabul edilirdi. Bundan dolayı da onun vasıtası ile teberrükte bulunuluyordu. Fetva sormak ve ondan bilgi rivayet etmek için yanına koşarak gelirlerdi.
Tacüddin es - Subkî, (Tabakatında) ondan:
"Onun adını anmakla rahmet umar ve ilmiyle Allah'ın razı olmasını dileriz" şeklinde söz etmektedir.
Hafız Münzirî zühd, takva ve fıkıhtan nasibini bol bol almıştı.
Hadis ilminde ise asrının en hafız kişisi olup emsallerinden üs tündü. Sahih hadisi, zayıfından ayırmak hususunda ve ravilerin isim lerini ezberlemekte çok güçlüydü, çok zeki idi. Hadislerden hüküm çıkarmak, garib hadisleri irablarını ve değişik sözleri olan hadisleri anlamak hususunda büyük tecrübesi vardı.
Seyahatları :
Hafız Münzirî, Mekke' ye gitti ve Ebu Abdullah bin el - Benna ve ayarındaki kişilerden hadis dinledi. Sonra Ş a m 'a gitti. Ömer b. Taberzed, Muhammed b. Vehb b es-Şerif, Hıdır b. Kâmil, Ebülyemen el-Kindi ve halktan hadis dinledi. Daha sonra Harran, Reha, İsken deriye ve diğer

yerlere giderek hadisle meşgul oldu.

Eserleri :
1 - Es-Şerh Ale'l-Tenbih
2 - Muhtasaru Sünen-i Ebi Davud ve Havaşihî
3 - Muhtasaru Sahih-i Müslim
4 - el-Mu'cemü"l-Kebir
5 - Fetvaları
6 - et-Tergib ve't-Terhib.

Bu sayfa Hikmet Yayınları Arasında çıkan A. Muhtar BÜYÜKÇINAR - Ahmed ARPA - Durak PUSMAZ ve Abdullah YÜCEL' in Tercümesini yaptığı İMAM HAFIZ EL-MÜNZİRÎ 'nin TERGİB ve TERHİB (Hadislerle İslam) Adlı Eserinden İktibas yapılarak hazırlanmıştır.